

QISHLOQ XO‘JALIGIDA EKOLOGIK TOZA ISHLAB CHIQARISH TIZIMLARINI JORIY ETISH

Muallif: Pirmamatov Og‘abek¹

Affiliyatsiya: Xalqaro Nordik universiteti ish yurituvchisi¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17587165>

ANNOTATSIYA

Ushbu tezisda qishloq xo‘jaligida ekologik toza ishlab chiqarish tizimlarini joriy etishning zarurligi va afzalliklari tahlil qilinadi. Asosiy e‘tibor barqaror rivojlanish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda kimyoviy vositalarsiz sog‘lom mahsulot yetishtirishga qaratilgan. Tadqiqotda ekologik toza texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi ham asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: ekologik toza ishlab chiqarish, barqaror rivojlanish, qishloq xo‘jaligi, organik dehqonchilik, resurslardan oqilona foydalanish.

KIRISH

So‘nggi yillarda qishloq xo‘jaligi sohasida ekologik muammolar keskin oshmoqda. Tuproq degradatsiyasi, suv resurslarining ifloslanishi, kimyoviy o‘g‘itlar va pestitsidlarning haddan tashqari qo‘llanilishi natijasida biologik xilma-xillik kamaymoqda. Shu bilan birga, aholining sog‘lom va xavfsiz oziq-ovqatga bo‘lgan ehtiyoji ortib bormoqda. Bular ekologik toza ishlab chiqarish tizimlarini joriy etishni dolzarb vazifa sifatida ko‘rsatmoqda.

Ekologik toza ishlab chiqarish barqaror rivojlanish prinsiplariga asoslanadi va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta‘minlaydi. Organik dehqonchilik, biologik pestitsidlar, tabiiy o‘g‘itlar va suvni tejovchi sug‘orish tizimlari orqali hosildorlikni kamaytirmasdan, atrof muhitni muhofaza qilish mumkin. Bu yondashuv nafaqat ekologik xavfsizlikni oshiradi, balki fermer xo‘jaliklarining iqtisodiy samaradorligini ham ta‘minlaydi.

Shu bilan birga, ekologik toza texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish mamlakatda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash va eksport salohiyatini oshirish imkonini beradi. Davlat siyosati, ilmiy tadqiqotlar va fermerlarning innovatsion yondashuvlari birgalikda qishloq xo‘jaligida barqaror va ekologik xavfsiz ishlab chiqarish tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So‘nggi yillarda qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida ekologik toza tizimlarga o‘tishning zaruriyati ortib bormoqda. An‘anaviy dehqonchilikda kimyoviy o‘g‘itlar va pestitsidlar keng qo‘llaniladi, bu esa tuproq strukturasi buzadi, biologik xilma-xillikni kamaytiradi va suv resurslarini ifloslantiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning iqlim sharoiti va yer resurslari ekologik barqaror ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Masalan, yer osti suvlarining

mavjudligi va quyosh energiyasining yuqori darajasi tomchilatib sug'orish va boshqa energiya tejamkor texnologiyalarni samarali tatbiq etishga imkon beradi. Shu bilan birga, tuproq turiga qarab organik o'g'itlar va biologik himoya vositalarini qo'llash orqali hosildorlikni oshirish mumkin.

Organik dehqonchilik va biologik himoya vositalarini qo'llash qishloq xo'jaligida ekologik toza tizimning markaziy komponenti hisoblanadi. Organik o'g'itlar tuproq unumdorligini oshiradi, mikroflorani rag'batlantiradi va kimyoviy moddalarning to'planishini kamaytiradi. Biologik himoya vositalari esa pestitsidlar o'rnini bosadi va zararkunandalarga qarshi tabiiy kurashni ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, organik dehqonchilik texnologiyalarini qo'llash orqali hosildorlikni minimal darajada kamaytirish bilan birga, sifatli va xavfsiz mahsulot olish mumkin. Shu bilan birga, organik mahsulotlar bozorida talabning oshishi fermerlar uchun iqtisodiy motivatsiyani kuchaytiradi, bu esa ekologik barqaror ishlab chiqarishni yanada rag'batlantiradi.

Suv resurslaridan oqilona foydalanish ekologik toza ishlab chiqarish tizimining muhim omilidir. O'tkazilgan tahlillarga ko'ra, tomchilatib sug'orish texnologiyasi an'anaviy sug'orish usullariga nisbatan suvni 30-50% ga tejash imkonini beradi, tuproqdagi namlik darajasini optimal holatda ushlab turadi va suv bilan bog'liq ifloslanish xavfini kamaytiradi. Bundan tashqari, suvni qayta ishlash va yomg'ir suvini yig'ish tizimlari qishloq xo'jaligida ekologik barqarorlikni oshiradi. Shu tarzda suv resurslarini samarali boshqarish nafaqat hosildorlikni ta'minlaydi, balki ekologik muhitni muhofaza qilishga xizmat qiladi.

Texnologik innovatsiyalar va ilg'or ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish ham ekologik toza qishloq xo'jaligida muhim ahamiyatga ega. Masalan, o'simliklarni himoya qilishda biologik insektitsidlar, agrotexnologik monitoring tizimlari va dronlar yordamida zararkunandalarni aniqlash orqali pestitsidlar miqdorini kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, energiya samarador texnologiyalarni qo'llash (quyosh panellari, bioenergetik manbalar) ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va CO₂ chiqindilarini sezilarli darajada kamaytiradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, texnologik yangiliklarni qo'llash fermerlar uchun uzoq muddatda iqtisodiy foyda va ekologik barqarorlikni bir vaqtda ta'minlaydi.

Tahlil natijalariga ko'ra, ekologik toza ishlab chiqarish tizimini joriy etishning ijtimoiy va iqtisodiy samarasi ham mavjud. Fermerlar organik mahsulot ishlab chiqarish orqali qo'shimcha daromad manbalariga ega bo'lishi mumkin, bu esa qishloq aholisi daromadining barqaror oshishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sog'lom oziq-ovqat yetishtirish orqali aholining salomatligini yaxshilash mumkin. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ekologik toza qishloq xo'jaligi tizimlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, masalan, subsidiyalar, sertifikatlash tizimi va ekologik monitoring orqali rag'batlantirish samaradorlikni yanada oshiradi. Umuman olganda, ekologik toza ishlab chiqarish tizimlari barqaror rivojlanish, resurslardan oqilona foydalanish va iqtisodiy foydani birlashtiradi.

XULOSA

Qishloq xo'jaligida ekologik toza ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish mamlakatning ekologik barqarorligini ta'minlash va oziq-ovqat xavfsizligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, organik dehqonchilik, tabiiy o'g'itlar va biologik himoya vositalarini qo'llash nafaqat tuproq unumdorligini saqlab qolishga, balki suv resurslarini tejash va atrof-muhitni

ifloslanishdan himoya qilishga xizmat qiladi. Shuningdek, ekologik toza mahsulotlar iste'molchilar salomatligini yaxshilash va eksport salohiyatini oshirish imkonini beradi. Bu jarayon, ayniqsa, kichik va o'rta fermer xo'jaliklari uchun uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi va ekologik ongni oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, ekologik toza ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish orqali mamlakatda barqaror rivojlanish strategiyasini ilgari surish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini yaxshilash va ichki hamda tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish mumkin. Shu bois, ekologik toza texnologiyalarni keng tatbiq etish, ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish va fermerlar bilan amaliy hamkorlikni kuchaytirish muhimdir. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Takliflar:

- ✓ Ekologik toza ishlab chiqarishni rag'batlantiruvchi davlat dasturlari va subsidiya mexanizmlarini kengaytirish;
- ✓ Fermerlar va agronomlar uchun ekologik dehqonchilik bo'yicha o'quv kurslari va amaliy seminarlar tashkil etish;
- ✓ Sertifikatlangan organik mahsulotlar eksportini qo'llab-quvvatlash va bozor infratuzilmasini rivojlantirish;
- ✓ Ilmiy-tadqiqot muassasalari va ishlab chiqaruvchilar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, yangi ekologik texnologiyalarni sinovdan o'tkazish;
- ✓ Ekologik monitoring tizimini rivojlantirish orqali ishlab chiqarish jarayonini nazorat qilish va resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlash.

Ushbu tavsiyalar amalga oshirilsa, qishloq xo'jaligi sohasida barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik va sifatli mahsulotlar yetishtirishning samarali mexanizmi shakllanadi, bu esa uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy foyda beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bekmurod o'g'li, A. N., & G'ayratovich, I. G. A. (2025). Qishloq xo'jaligida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'llari. Masters, 3(30), 17-24.
2. Ergasheva, H. B., & Elmurodova, A. S. (2025). Ekologik toza oziq-ovqat ishlab chiqarishda sertifikatlash tizimlari: muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Modern education and development, 27(4), 152-160.
3. Jahongir o'g, T. X. J. (2025). Yashil iqtisodiyot: barqaror rivojlanishda ekologik yondashuvning o'rni. Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar, 1(1), 483-487.
4. Habibjonov, U. (2025). Segmentatsiyaning mohiyati va maqsadi. Nordic_Press, 7(0007).
5. Habibjonov, U. (2025). Rejalashtirib sotish jarayonining umumiy tavsifi. Nordic_Press, 7(0007).
6. Obidovich, Z. S. (2025). Qishloq xo'jaligi uchun ajratilgan subsidiyalar. Лучшие интеллектуальные исследования, 37(3), 202-213.
7. Shukrillayevna, N. S., & Xayrullo o'gli, F. S. (2025). Qishloq xo'jaligida favqulodda ekologik vaziyatlar (yong'inlar, zaharlanish, suv toshqinlari) xavfini baholash va boshqarish. Лучшие интеллектуальные исследования, 44(3), 129-136.